

SÜSLEMELİ BİR KÖY ODASI: SELÇİKLER KASABASI HACILARIN ODASI*

An Ornamented Village Chamber: Hacılarn Chamber In Selçikler

Doç. Dr. Elif GÜRSOY**

ÖZ

Milli kültürümüzün önemli unsurlarından köy odaları, günümüzde çoğunlukla önemini ve işlevini yitirmiş, kaderine terk edilmiştir. Bu nedenle, tespiti ve mimari tanıtımının yapılması önemli görülmüştür. Çalışma kapsamında Uşak İli Sivasslı İlçesi Selçikler Kasabası'nda yer alan Hacılarn Odası incelenmiştir. Yapı, plan ve 2019 yılında çekilmiş fotoğrafları ile desteklenerek tanıtılmıştır. Kat sayısına göre değerlendirildikten sonra, ağırlama/toplanma bölümü durumundaki oda mekânının yer aldığı üst kat planı incelenmiş, karakteristik mimari özelliklerinin yanında süsleme özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Hacılarn Odası, ahşap giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre 17. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmiştir. İki katlı köy odası alt katta ahır, üst katta ise dış sofaya açılan iki odadan ibarettir. Odalardan birisi süslemesi ile dikkati çekmiştir. Hacılarn Odası sade mimarisinin yanında zengin ahşap süslemesi ile de zamana meydan okumaktadır. Bitkisel süslemenin yoğun kullanıldığı odada ahşap süsleme tekniklerinden oyma tekniği ve kazıma tekniği kullanılmıştır. Süslemede palmet, rumi ve kıvrımdal motifli bitkisel kompozisyon yer almıştır. Köy odalarının üst katı asıl konaklama işlevi sunan oda ve oda mekânına bağlı diğer bölümlerden meydana gelmektedir. Bu sebeple alt kata göre daha özenli ve işleve yönelik mekân kurgusu da üst katta yer almaktadır. Çalışma kapsamındaki Hacılarn Odası örneği dış sofalı ve dış sofaya açılan iki odalı tasarımı ile, bölgedeki konut ve köy odaları ile benzerlik sunmaktadır. Üst katta oturma ve konaklama alanı olarak kullanılan esas toplanma alanı durumundaki oda, yaklaşık kare planlıdır. Oda, aralık, yataklık, bardaklık, ocak, dolap, şerbetlik ve dirseklik öğelerini içermektedir. Ortak özellikleri dışında, daha çok 20. yüzyıl ortalarına tarihlenen çok sayıda Uşak örneği içerisinde, Hacılarn Odası tarih içerme ile farklılık göstermektedir. Ayrıca yoğun süslemesi ile de bölge yapılarından farklıdır. Bölgede ahşap süslemenin yoğun görüldüğü nadir bir örnek oluşu, yerel ustaların çalışmalarını sergilediği bir eser olabileceğini ortaya koymaktadır. Oda mekânındaki süslemeli bölümlerler, bir ya da birkaç ustanın zanaatını sergilerken, misafire gösterilen özeni süsleme aracılığı da vurgulamaktadır. Yapı, zamana direnmesine rağmen, tüm fiziksel tehditlere de açıktır. Kasabanın oldukça merkezi bir kesiminde yer alan odada herhangi bir güvenlik önlemi alınmamış durumdadır ve özellikle süslemeli yüzeylerin taşınması, tahrip edilmesi gibi olumsuzluklarla da karşı karşıyadır. Günümüzde kullanımı söz konusu olmayan yapı kaderine terk edilmiştir. Zaman içerisinde yapıya eklenen bölümler ve onarımlarla fiziki deformasyona açık durumdaki yapı, Uşak ilinde tarihi tespit edilebilen en erken tarihli köy odasıdır. Bunun yanında, yoğun ahşap süslemesi ile de ender bir yapıdır. İlerleyen yıllarda içeri girilemeyecek bir hal alacağı ne yazık ki ortadadır. Bu nedenle, Hacılarn Odasının mimari ve süsleme özelliklerinin yazılı ve görsel belgelerle tanıtımı, Türk halk mimarisindeki yerinin belirlenmesi önem arz etmiştir.

Anahtar Kelimeler

Halk mimarisi, köy odaları, konukseverlik, Selçikler, Uşak.

ABSTRACT

Village chambers, one of the important elements of our national culture, have mostly lost their importance and function today and have been abandoned to their fate. For this reason, it was considered important to determine and present the architecture. Within the scope of the study, the Hacılarn Odası (Pilgrims' Chamber) located in the Selçikler Town of Sivasslı District of Uşak Province was examined. The building was presented with the support of the plan and photographs taken in 2019. After being evaluated according to the number of floors, the upper floor plan including the room, which is the entertainment/gathering section, was examined; and the ornamental features were tried to be determined besides its characteristic architectural features. The Hacılarn Odası (Pilgrims' Chamber) is dated to the first quarter of the 17th century according to the inscription on the wooden entrance door. The two-storey village chamber consists of a barn on the lower floor and two rooms on the upper floor opening to the outer hall. The room has also attracted attention with its ornaments. The Hacılarn Odası (Pilgrims' Chamber) defies time with its rich wooden ornament as well as its

* Geliş tarihi: 18 Kasım 2019 - Kabul tarihi: 21 Mayıs 2022

Gürsoy, Elif. "Süslemeli Bir Köy Odası: Selçikler Kasabası Hacılarn Odası" *Milli Folklor* 134 (Yaz 2022): 172-181

** Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Uşak/Türkiye, elif.gursoy@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0147-8682.

plain architecture. In the room, where botanical shaped ornaments are used extensively, carving, openwork and scraping techniques are used among wood ornamentation techniques. Botanical composition with palmet, rumi, and kıvrımdal motifs took place in the ornamentation. The upper floor of the village rooms consists of the room serving for the main accommodation function and other parts connected to the room space. For this reason, a more elaborate and functional space setup is located on the upper floor compared to the lower floor. The example of the Hacılarn Odası (Pilgrims' Chamber) within the scope of the study, with its design with an outer sofa and two rooms opening to the outer sofa, offers similarities with the residence and village rooms in the region. The room is on the upper floor and is used as a living and accommodation area and is the main meeting area. The room has a nearly square plan. In the room, there are crevices, beds, cup holders, stoves, cupboards, sherbet and elbow rests. Apart from their common features, the Hacılarn Odası (Pilgrims' Chamber) differs in that it contains history, among many Uşak examples dating to the middle of the 20th century. It is also different from the regional structures with its intense ornamentation. The fact that it is a rare example in the region where wood ornamentation is intense reveals that it can be a work of art by local masters. While the ornamented sections in the room show the craftsmanship of one or more masters, they also emphasize the care shown to the guest through ornamentation. Although the structure has stood the test of time, it is also open to all physical threats. No security measures have been taken in the room, which is located in a very central part of the town, and it is also faced with negativities such as destroying the ornamented surfaces in particular. The Hacılarn Odası (Pilgrims' Chamber), with its intense ornamentation, presents a difference among the regional structures. The building, which is not in use today, has unfortunately been abandoned to its fate. The structure, which is open to physical deformation with the sections added to the structure and with repairs it had over time, is the earliest dated village chamber in Uşak province able to be dated. Besides, it is a rare structure with its dense wooden ornamentation. Unfortunately, it is obvious that it will become inaccessible in the coming years. These reasons made it important to present the architectural and ornamental features of the Hacılarn Odası (Pilgrims' Chamber) with written and visual documents and revealed the purpose of determining its place in Turkish folk architecture.

Keywords

Vernacular architecture, village chambers, hospitality, Selçukler, Uşak.

Giriş

Köye çeşitli sebeplerle gelen yolcuların misafir edilip, her türlü ihtiyaçlarının karşılandığı, köy halkının sosyal ve kültürel amaçlarla bir araya geldiği sosyal tesisler görünümündeki köy odalarında esnaf, çiftçi, çoban, satıcı ya da zanaatçılar ağırlanır, konaklamaları, karşılıksız yiyip içmeleri sağlanır, hayvanlarının ihtiyaçları karşılanırdı (Ataman 1978:2467, Çınar 1987:79, Göçer 1968:28, Karpuz 2014:455, Karpuz 2013:145, Karaosmanoğlu-Demirci 2016:363, Bozkurt 2016:209, Bulut 2017:14, Büyüçanga 1999:720). Misafirperver köy halkı odasının kapısını sürekli açık tutarak misafirperverliğinin yanında toplum hayatına verdiği önemi ve saygısını gösterirdi (Çınar 1991:68). Konukların ağırlanması dışında, erkekler bu odalarda toplanır, ihtiyarlar birbirlerine hatıralarını anlatır, gençler yaşlıları dinlerdi. Erkeklerle has sosyal mekânlar görevini üstlenen köy odalarını kız çocukları ve kadınlar kullanmazdı, ancak kadınlar oda hizmetlerinin yapılmasında hatırı sayılı bir yere sahipti (Çınar 1987:68, Bozkurt 2016:209, Karakaya 2017:96-100).

Misafir ağırlama işlevi dışında odalar, ayrıca bir halk mektebi olarak kullanılmış, eğlence, düğün, bayram ve asker uğurlamalarında da görev almıştır (Karpuz 2002:227, Karaosmanoğlu-Demirci 2016:363). Bu mekânlarda yüzük oyunu, süpürge oyunu gibi şaka ve oyunlarla karşılaşmışken, âşıkların atışmaları da önemli etkinlikler arasında yer almıştır (Ersoy 2017:93, Karakaya 2017:298-340, Karaosmanoğlu-Demirci 2016:363). Böylece radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının olmadığı dönemde köylünün bir araya geldiği odalar, özellikle kış döneminde en önemli sosyalleşme alanı olarak da kullanılmıştır (Tay 2016:119).

En yaygın kullanımı ile köy odası, ayrıca konuk odası, misafir odası, barana odası, delikanlı odası, delikanlı teşkilatı, akran odası, yâren odası, adam odası, erkek odası, hanedan odası gibi farklı adlarla adlandırılmış olup, 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne kayıt ettirilmiş geleneksel sohbet toplantıları da benzer şekilde yörelere göre farklı isim ve uygulamalarla bilinir kılınmıştır (Bulut 2017:14, Yakıcı 2010:97, Kaderli 2010:108, Erarslan 2014:15). Bu toplantılar Çankırı, Kastamonu, Tokat, Manisa-Kula, Manisa-Soma, Afyon-Sandıklı, Isparta-Gelendost-Şarkikaraağaç ve Eğirdir'de "Yâran"; Konya-Akşehir'de "Sıra Yârenleri"; Kütahya ve çevresinde "Yâren Teşkiatı"; Uşak-Banaz'da "Yâren Eğlencesi" gibi adlarla anılmıştır (Atlı 2015:8-9, Canyakan 2018). Sohbet toplantılarının isimlendirilmesine benzer şekilde, Uşak'ta köy odalarına "Yâren Odası" da denmektedir.

Türk konukseverliğinin en belirgin örnekleri arasındaki oda geleneğinin kökeninin Orta Asya olduğu, Orta Asya'dan Anadolu'ya taşındığı ve bey otağlarının fethedilen coğrafyalarda aldığı yeni biçimi olduğu ileri sürülmektedir (Karaosmanoğlu-Demirci 2016:363). Otağ kelimesinden gelen oda ve oda gelenekleri Dede Korkut hikâyelerinde de görülmektedir (Özkan 2012:2-117, Sevindik 2013:45, Karakaya 2017:35). Orta Asya'da sürdürülen oda geleneğini Anadolu'ya taşıyan Türklere, konuk ağırlamak bir dini hizmet ve sosyal prestij olarak değerlendirilmiş ve oda yaptırmak ve misafir ağırlamak için yarışılır hale gelinmiştir (Karpuz 2000:319, Karaosmanoğlu-Demirci 2016:362).

Kendine özgü kurallarla ve köy halkının katılımıyla örgütlenmiş olan topluluk görünümündeki köy odalarının temeli ve oda geleneği ayrıca şehir, kasaba ve köylere kadar inen Ahilik teşkilatına dayandırılmıştır (Numan 1981:594-595, Ekinci 1990:23, Akman 2006:3, Abdurrezzak 2011:23, Erarslan 2014:35, Oskay 2012:801, Karakaya 2017:39, Sevindik 2013:45). Konaklama işlevi nedeni ile ayrıca tabhanelere de benzetilmiştir (Çınar 1991:63).

Odalardan her birinin isminin odaları yaptıran sülalelerden veya kişilerden almış olması ve oturma adabı ortak özelliklerindedir (Karakaya 2017:61-75). Köyün yaşlıları genellikle orta kısımda, gençler ise kapıya yakın kesimlerde oturmakta idi (Ersoy 2017:93). Bazı köylerde köyün ortak malı olan köy odalarının bakımı ve giderleri muhtar tarafından karşılanmış, çoğunlukla resmi görevliler, devlet adamları buralarda ağırlanmış, köyü ilgilendiren toplantılar burada yapılmış, muhtarlık makamı ya da köy kahvesi olarak kullanılmıştır (Karpuz 2013:228, Büyükçanga 1999:721, Koç 2008:29). Misafir ağırlama işlevi, sosyal ve kültürel değeri ile büyük önem arz eden ve oldukça sade planlamasıyla karşımıza çıkan bu yapılar kahvehaneler ile birlikte fonksiyonlarını yitirmiş, günümüzde mevsimlik işçileri ağırlayan ya da köydeki varlıksız kişilere tahsis edilen mekânlara dönüşmüş köy odalarının çoğu ise kullanım dışı olması nedeniyle de kaderine terk edilmiştir (Çınar 1991:69). Nadiren karşılaştığımız örnekler tescil altına alınmış olsa da bakımı sağlanamadığından birkaç sene sonra yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Çalışmamızın konusunu oluşturan Hacıların Odası da tescilli olmasına rağmen, son derece bakımsız ve her türlü fiziksel etkiye maruz kalabilecek durumdadır. Bu nedenle de tanıtımının yapılarak bilim dünyasına kazandırılması, bilinirliğinin sağlanması önem arz etmektedir.

Yapının Tanıtımı

Uşak İli, Sivaslı İlçesi, Selçukler Kasabası'nda yer alan Hacıların Odası adı ile bilinen köy odası iki katlıdır (Fotoğraf 1). Alt katta ahır, üst katta ise dış sofaya açılan iki odadan ibaret yapı, kullanım dışı olup kaderine terk edilmiştir (Çizim 1). Günümüze

çeşitli ekleme ve onarımlarla gelen yapı, kasaba meydanında yer almasına ve de tescilli olmasına rağmen son derece bakımsızdır.

Yığıma duvar sistemiyle inşa edilen yapının üzeri kiremit kaplı kırma çatıyla örtülüdür. Çatıda, mevcut bir çıkışı bulunmayan betonarme bölüm sonradan ilave edilmiştir. Bu bölümde plastik pencereye yer verilmiş olup, kırma çatının kiremit malzemesinin aksine sac örtü kullanılmıştır.

Alt katı oluşturan ahır bölümü dikdörtgen planlı tek mekândan oluşmaktadır. Ahşap ayaklarla taşınan ahır bölümü ahşap kirişleme tavanlıdır (Fotoğraf 2).

Yenilenmiş beton basamaklarla çıkılan üst katta dış sofaya ulaşılmaktadır. Yapının kuzeydoğu cephesini oluşturan sofa, altı ahşap ayak ile desteklenmiştir. Sofanın bir adet nişe yer verilmiş kuzeybatı duvarının bir bölümü yok olmuştur ve bu cephede, zemini ile birlikte tehlikeli bir görünüm söz konusu olmuştur. Çıtalı ahşap tavanla örtülü sofa'nın zemininde de ahşap kaplama kullanılmıştır (Fotoğraf 3).

Üst katta sofaya açılan farklı boyuttaki iki oda, yan yana konumlanmıştır. Daha küçük boyuttaki odada, giriş cephesinde kullanılan pencere ve girişin karşısındaki cephede yer alan niş dışında cepheler hareketsizdir. Çıtalı ahşap tavan ile örtülü odada herhangi bir süsleme ögesine de yer verilmemiştir. Oturma ve ısınma bölümlerinin bulunmadığı oda, misafirlere ikramın hazırlandığı servis alanı ve köy halkı tarafından temin edilen fazla eşyanın saklandığı alan olmakla birlikte, gerektiğinde daha genç yaş gurubundaki topluluğu ağırlayan birim olarak kullanılmıştır.

Üst katta oturma ve konaklama alanı olarak kullanılan ikinci oda, yaklaşık kare planlıdır. Aralık, yataklık, bardaklık, ocak, dolap, şerbetlik ve dirseklik ögelerinin kullanıldığı odada ayrıca ahşap süslemeli bölümler mevcuttur.

Odanın girişi ile birlikte doğu cephe üzerinde iki adet pencereye yer verilmiştir. Pencere dışta tek kanatlı ahşap kepenkli olup, içte lokmalı ahşap parmaklık ve kayıtlı iki bölüme ayrılan pencere yer almıştır. Giriş açıklığı dışta kemerli bir forma sahipken, içte tek kanatlı ve on panolu bir kapı kullanılmıştır. Girişin yer aldığı kuzeydoğu cephe- de ayrıca bardaklık bölümüne kadar pencere seviyesinde dirseklik kullanılmıştır.

Tek kanatlı, on panolu giriş kapısında, dört sıra halinde verilen panolardan üstteki iki sıra üçer adet dikey dikdörtgen, alttaki iki sıra ise ikişer kare formdan oluşmuştur. Altı farklı süslemeye yer verilmiş panolarda, oyma tekniği ile yapılmış rumilerin kıvrım dallarla birbirine bağlanması ile oluşan kompozisyon ile, tekli çiçek motifi kullanılmıştır. Üst sıradaki dikey dikdörtgen formu panolardan ortadakinde bitkisel süsleme ile birlikte "sene 1029" tarihine yer verilmiştir (Fotoğraf 4, Çizim 2).

Kapıdaki süsleme dışında, girişin yer aldığı cephedeki iki pencere üzerinde yatay dikdörtgen formu delik işi oyma teknikli süsleme de kullanılmıştır. Yatay dikdörtgen formun içinde baklava formu yer almış olup, baklava ile yatay dikdörtgen arasında kalan üçgen bölümler rumi-kıvrımdal süslemesi ile dolgulanmıştır (Çizim 3).

Odaya girişte aralık bölümüne ulaşılmakta olup, aralık bölümünün batısında yataklık bölümüne yer verilmiştir. Yataklık ile kuzeybatı duvarı ayrıca yüklük ile değerlendirilmiştir (Fotoğraf 5). Aralığın doğusunda, yataklığa göre daha yüksek kotta bardaklık kullanılmıştır. Aralık ile yataklık bölümü ve aralık ile bardaklık bölümü arasında ahşap ayaklarla taşınan dilimli kemere yer verilerek odanın kuzeybatı kesimi, oda mekânından ayrılmıştır. Aralık ile yataklık bölümü arasında ayrıca bir köşe oluşturularak üç sıra kaş kemerli şerbetlik kullanılmıştır. Kaş kemerin formuna uygun şekilde, rumi-kıvrımdal süslemesi delik işi oyma tekniği ile uygulanmıştır.

Aralık, yataklık ve bardaklık bölümünü içeren kuzeybatı cephenin karşısında, merkezde ocak ve ocağın iki yanında dolap bulunmaktadır. Ocak bölümünde ve dolap ka-

pakları yine ahşap süslemesi ile karşımıza çıkmaktadır (Fotoğraf 6). Ocağın yer aldığı güneydoğu cephede de girişin sağlandığı kuzeydoğu cephede olduğu gibi dirsekliğe yer verilmiştir. Cephenin doğusunda dört sıra halinde şerbetlik yer almaktadır. Alttaki ikisi kaş kemerli, üstteki ikisi ise dilimli kemerli şerbetlikte, üstteki iki birim kaş kemerli iken sonradan değişikliğe uğradığı düşünülmektedir.

Cephenin merkezinde yer alan ocak, oda mekânına çıkıntı yapmakta olup, yan cepheleri oluşturan ahşap bölümler sonradan sıva ile kaplanmıştır. Ocak bölümünün üzerinde tavana kadar iki kademe halinde ahşap süslemeye yer verilmiştir. Her iki kademede beşer adet ön cephede, birer adet yan yüzlerde olmak üzere dikey dikdörtgen bölümler kullanılmıştır. Alt sıradaki dikdörtgen bölümler üst sıraya göre daha büyük boyutlu olup iki farklı süsleme uygulanmıştır. Birer niş oluşturacak şekilde delik işi oyma tekniğinde rumi ve kıvrımdal ile süslemeli bölümde bitkisel kompozisyon yer almıştır. Bu bölüme benzer şekilde, üst kademede de delik işi oyma teknikli süsleme içeren nişler oluşturulmuş, üç farklı süsleme atlamalı olarak tatbik edilmiştir. Kaş kemere uygun kıvrımdal süslemesi, rumi-kıvrımdal düzenlemesi ile bezeli bölümler, iki farklı boyutta verilerek ayrıca hareket sağlanmıştır. Alt sıraya göre üst sıra bir miktar geri çekilmiş olup, ön kısımda delik işi oyma teknikli beş adet palmet motifi kullanılmıştır (Çizim 4).

Ocağın bulunduğu cephede ayrıca dolap kapaklarında da oyma teknikli süsleme ile karşılaşmıştır. Tek kanatlı dolap kapaklarında, tekli çiçek motifleri kare panoların süslemesini oluşturmuştur. Köşelerde kalan üçgen bölümlerde de yaprak düzenlemesine yer verilen panolar, yalnızca ufak farklılıklarla düzenlenmiştir. Kapakların üzerindeki, delik işi oyma teknikli palmet ve rumilerin kıvrımdal ile birbirine bağlandığı bitkisel süsleme, yatay dikdörtgen pano içerisinde, panonun merkezindeki damla formu ile dikdörtgen form arasında kalan bölümde uygulanmıştır (Çizim 5). Kuzeydoğu cephedeki pencere üzeri süslemesine benzerliğinin yanında baklava formu yerine damla formunun kullanılması ile farklılık gösteren düzenleme, her iki dolapta da tekrar edilmiştir.

Girişin karşısındaki güneybatı cephede ise iki adet nişe yer verilmiştir. Güneye yakın kesimdeki niş, ahşap çita kaplanmıştır. Üçgen form ile sonlandırılmış nişte en üstte delik işi oyma teknikli bitkisel süsleme kullanılmıştır. Diğer niş ise oldukça sadedir. Bu cephede de ocağın bulunduğu cephe ve kuzeydoğu cephedeki gibi dirseklik uygulanmıştır. Aralık ve yataklık bölümünün yer aldığı kuzeybatı cephe dışında diğer üç yönde yer verilmiş dirseklik bölümünde dikey dikdörtgen kaplamalar ayrıca kazıma teknikli üçgen formlar ile hareketlendirilmiştir.

Servis mekânına göre oldukça özenli olan oda, çitaların iki yönde uygulanması ile kare formların oluşturulduğu ahşap tavanla örtülü olup tavan göbeğinde süslemeye yer verilmiştir (Fotoğraf 7). Sekizgen formdaki tavan göbeğinde, sekiz adet üçgen form oluşturulmuş, her bir üçgen form içerisinde de oyma teknikli palmet-rumi-kıvrımdal süslemesi uygulanmıştır (Çizim 6).

Değerlendirme

Selçukler Kasabası Hacıların Odası, giriş kapısı üzerinde yer alan panodaki 1029 / 1619-20 tarihi göz önüne alınarak tarihlendirilmektedir. 20. yüzyılın ortalarına kadar köy halkının hizmetindeki yapı, günümüzde kullanım dışıdır. Uşak'taki diğer köy odası örneklerine planı ile benzerlik gösteren oda, süslemesi ile farklılık arz etmiştir.

Uşak İli genelinde yer alan köy odaları tek katlı, iki katlı ve üç katlı uygulamaları ile karşımıza çıkmaktadır. İki katlı örnekler en yaygın kullanım alanı gösteren uygulamalar durumundadır (Gürsoy 2018). Çalışmanın konusu Hacıların Odası örneği de iki katlı örnekler içerisinde yer alması ile Uşak'taki örneklerle benzerlik göstermektedir.

Uşak ili dışında köy odaları ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen bilgiler ışığında Konya Gökyurt (Kilistra) köy odaları, Antalya Akseki köy odaları, Çankırı köy odaları, Sinop Boyabat köy odaları, Konya Ilgın Beykonak (Tekke Köyü) köy odaları da iki katlı düzenleme ile karşımıza çıkmaktadır (Bozkurt 2016:201-2016, Tay 2016:118-141, Numan 1981:591-634, Çal 1998:46-54, Karpuz-Bozkurt 2013:345-360).

Uşak'taki köy odalarında iki ve üç katlı olarak düzenlenmiş örnekler benzer şekilde Hacıların Odasında da, alt kat ahır olarak kullanılmış olup ahır tek bir mekân halinde değerlendirilmiştir. Kirişleme ahşap tavanı ile karşımıza çıkan ahır bölümünde, aydınlatma düşünülmemiş ve oldukça sade tutulmuş olması ile de Uşak örnekleri ile benzerdir.

Köy odalarının üst katı asıl konaklama işlevi sunan oda ve bu mekâna bağlı diğer bölümlerden oluşmaktadır. Bu nedenle alt kata göre daha özenli ve işleve yönelik mekân kurgusu da üst katta yer almaktadır. Çalışma kapsamındaki Hacıların Odası örneği dış sofalı ve dış sofaya açılan iki oda mekânı ile, Uşak'taki konut örnekleri ve köy odaları ile benzerlik göstermektedir.

Asıl misafir ağırlama mekânı durumundaki oda, içerisinde yer alan öğeleri ile işlevselliğini de kanıtlamaktadır. Toplanma, ısınma ve konaklama amacı ile düzenlenen oda mekânında en önemli öge ocaktır. Ocak dışında ahşap sedir, dirseklik ve yataklık bölümü de kullanılmıştır. Sedir, oturak ve yatak görevi görür iken dirseklik yalnızca yerde oturanlar için yaslanma vazifesi sunmaktadır. Çalışma kapsamındaki Hacıların Odasında sedir kullanılmamış, dirseklige yer verilmiştir. Yalnızca bir cephede yer alan ve oda mekânından ahşap ayak ya da korkuluk ile ayrılan yataklık kullanımı da Uşak'taki diğer örneklerde mevcuttur. Yataklık tek başına olmaktan ziyade bir aralık bölümü ile değerlendirilerek odanın bir cephesi üzerinde, giriş açıklığını da içine alan ikinci bir alanı meydana getirmiştir. Bu bölüm çoğunlukla ahşap bir eşik ile odadan ayrılmıştır. Yataklık, sedire göre daha geniş tutulmakla birlikte altı yüklük olarak kullanım için de uygundur. Hacıların Odası örneğinde dirseklik gibi, yataklık ve yüklük kullanımı diğer Uşak köy odası örneklerinde de görülmektedir.

Çoğunlukla çocukların su ikram etmeleri için tasarlanan bardaklık, Hacıların Odası'nda girişin hemen yanında yer almaktadır (Karakaya 2017:61). İbrik, leğen ve bardağı muhafaza eden bardaklık bölümü Uşak'taki diğer köy odası örneklerinde bulunmamaktadır.

Genellikle sade planlı köy odalarında süsleme oda içerisinde ahşap öğeler üzerinde kullanılmıştır. Uşak İlinde yer alan köy odalarında süsleme nadiren karşımıza çıkmakla birlikte, dolap bölümünde, ocakta, kapı kanatlarında süslemeye yer verilmiştir. Ahşap süslemenin en fazla karşımıza çıktığı bölüm ise tavan göbekleri olmuştur. Genel olarak Uşak örneklerine bakıldığında süslemede S-C kıvrımına yer verildiği tespit edilmiştir ki, bu yapılar 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başına tarihlendirilmektedir (Gürsoy 2018). Hacıların Odası örneğinde ise Uşak'taki diğer örneklerden farklı olarak esas oda mekânında ahşap süsleme ile bolca karşılaşmıştır. Oyma ve kazıma tekniğinin kullanıldığı süslemede Uşak'taki diğer örneklerden farklı olarak palmet-rumi-kıvrımdal düzenlemesi göze çarpmaktadır. Ahşap süslemenin, mahalli sanatçılar tarafından yorumlandığı ve uygulandığı düşünülmektedir.

Uşak ilinde tarihi bilinen köy odası oldukça azdır, örneklerin 1900 ile 1940 yılları içerisinde yapıldığı ve 1960 yılına kadar kullanıldığı bilgisi mevcuttur (Gürsoy 2018). Sade planı ile bölgedeki diğer köy odaları ile benzerlik göstermesine rağmen, özellikle süslemesi ile farklı olan Hacıların Odası, giriş kapısı üzerindeki tarihe göre, Uşak'taki en erken tarihli örnek durumundadır. Yoğun ahşap süslemesi ile de Uşak'taki tek örnek

durumundaki yapı, misafirperverliğin ve sosyal yaşamın önemini zamanımıza yansıtarak, zorlukla da olsa ayakta kalmaya çalışmaktadır.

Sonuç

Uşak ili dahilinde Merkez ilçe ve diğer ilçelere bağlı köylerde inşa edilmiş köy odaları halk mimarisinin önemli verilerini sunmaktadır. Bölgedeki köy odaları mimarisi ile benzerlik gösterirken pek çoğunun kullanım dışı olması da ne yazık ki ortaktır.

Çalışmanın konusu olan Sivaslı İlçesi Selçukler Kasabası'ndaki Hacıların Odası, bölgede ahşap süslemenin yoğun görüldüğü nadir bir örnektir. Bu durum, yerel ustaların varlığına işaret etmektedir.

Hacıların Odası'ndaki süslemeli yüzeyler, usta ya da ustaların maharetini ortaya koyarken, misafire gösterilen özeni de vurgulamaktadır. Misafirin toplanma ve barınma ihtiyacının karşılanması dışında, göze hoş görünen süsleme duygusal olarak iyi ağırlama işlevini ortaya çıkarmaktadır.

Uşak ili dahilinde, daha çok 20. yüzyıl ortalarına tarihlenen çok sayıda köy odası yanında, Hacıların Odası tarih içermesi ile farklılık sunmaktadır.

Zamana direnen yapı, ahşap malzemenin yanıcı özelliği nedeni ile tehdiye açıktır. Ayrıca hiçbir güvenliğin önlenimin alınmamış olması, özellikle süslemeli yüzeylerin taşınması, tahrip edilmesi gibi olumsuzlukları da barındırmaktadır.

Bu nedenler Uşak ili Sivaslı ilçesi Selçukler Kasabası'ndaki Hacıların Odasının görülmeye, kullanılmaya ve korunmaya değer özelliklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca zamana ne kadar direnebileceği bilinmediğinden yazılı ve görsel olarak kayıt altında bulunması da zaruri görülmektedir. Gerekli restorasyon çalışmaları neticesinde gerek özgün kullanımının sağlanması gerek farklı amaçlara göre işlevlendirilmesi de ayrı bir önem arz etmektedir.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

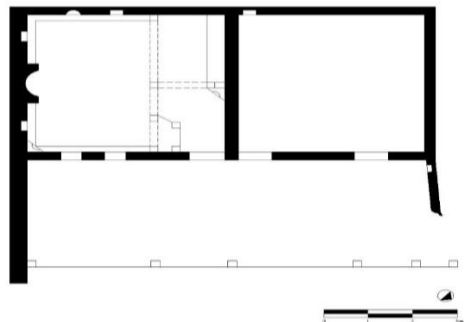
KAYNAKÇA

- Abdurrezzak, Ali Osman. "Kastamonu Köy Odalarının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik İşlevleri Üzerine Bir Araştırma". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2011.
- Akman, Mehmet. "Balıkesir Yöresinde Ahilikten Kalma Tören ve Uygulamalar". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, 2006.
- Ataman, Mustafa. "Konya Köylerinde Misafir Odaları". *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi* 351 (1978): 2467-2468.
- Atlı, Sağıp. "Somut Olmayan Kültürel Mirasa Bir Örnek: Balıkesir Pamukçu Erfene Sohbet Toplantıları". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/40 (Ekim 2015): 7-25.
- Bozkurt, Tolga. "Konya-Gökyurt (Kilistra) Köy Odaları". *Millî Folklor* 109 (Bahar 2016): 201-216.
- Bulut, Mustafa. "Sivas İlbeyli Köy Odaları". *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 4/1 (2017): 13-31.
- Büyükçanga, Mehmet. "Osmanlı Döneminden Günümüze Devam Eden Konya İli Kadınhanı İlçesi Meydanlı Köyünde Bulunan Köy Odaları". *Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi* 07-09 Nisan 1999 (1999): 719-724.
- Canyakan, Seyhan. "Uşak Merkez ve Çevresinde "Yarenlik" Hakkında Etnografik Bir Araştırma" (01 Eylül 2018) <<http://www.academia.edu>>
- Çal, Halit. "The Architecture of Boyabat Village Houses". *The Ottoman House Papers from the Amasya Symposium* 24-27 September (1998): 46-54.
- Çınar, Kerim. "Köy Odası (Misafirhane)". Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi 2/2 (1987): 79-87.
- . "Konya Ovası Köylerinde Misafirhaneler". *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri* 5-7 Mart 1990 (1991): 57-74.
- Ekinci, Yusuf. Ahilik ve Meslek Eğitimi. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Erarlan, İsmail. Bir Ahilik Geleneği Kırşehir'deki Hanedan Odaları. Ankara: Gürler Matbaacılık, 2014.

- Ersoy, G. Aybegüm. "Yozgat Büyükcincirli Köyü Köy Odaları". *Kalemişi* 5/10 (2017): 91-117.
- Göçer, Orhan. "Misafir Odaları". *Mimarlık* 62 (1968): 28-31.
- Gürsoy, Elif. *Uşak Köy Odaları (Yaren Odaları)*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2018.
- Kaderli, Zehra. "Deliorman Türk Sözel Kültüründe Adam Odaları ve Oda Geleneği". *Türkbilig* 20, 2010: 107-126.
- Karakaya, Yusuf. *Köy odaları ve Oda Yarenlikleri Ayakta Kalan Kalan Köy Odaları*. Ankara: Gökçe Ofset, 2014.
- Karaosmanoğlu, Hüseyin ve Demirci, Hamide Soysal. "Sorgun Cihanşarlı Köyünde Yok Olmaya Başlamış Ahşap Oymadan Yapılan Köy Odaları". *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 05-07 Mayıs 2016 Bildiri Kitabı* 4 (2016): 361-368.
- Karpuz, Haşim. "İç Anadolu Bölgesi Köy Odaları". *XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* 18-20 Ekim 2013 1 (2014): 455-462.
- . "Kadınhanı'nda Halk Mimarisi". *Prof. Dr. Hakkı Önkal'a Armağan* (2013): 131-147.
- . "Konya Köy Odalarının Kültür ve Sanat Değeri". *Emin Bilgi Hatırası* (2000): 319-361.
- . "Konya'da Halk Mimarisi". *Erdem* 13/38 (2002): 223-258.
- Karpuz, Haşim ve Bozkurt, Tolga. "İlgın-Beykonak (Tekke) Köyü'nde Halk Mimarisi". *K. Levent Zoroğlu'na Armağan* (2013): 345-360.
- Koç, Ethem. *Anadolu'da Bir Köy Odası Hatışoğlu Konağı*. Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, 2008.
- Numan, İbrahim. "Çankırı'da Yârân Sohbetleri ve Sohbet Odaları". *Vakıflar Dergisi* 13, (1981): 591-634.
- Oskay, İsmail. "Ahilikten Günümüze Miras Köy Odaları (Yaren Odaları) Kökez Köyü Örneği". *II. Uşak Sempozyumu* 2 (2012): 801-810.
- Özkan, Adem. "Köy Odalarının Sosyal Hayatımızdaki Rolü". *İmaret* 2/7 (2011): 117-123.
- Özkan, Adem. "Geçmişten Günümüze Konya İli Akören İlçesinde Bulunan Köy Odaları". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14/22 (2012): 1-4.
- Sayan, Yüksel. *Uşak Evleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997.
- Sevindik, Azem. "Halk Hukuku ve Köy Odaları: Sivas Şarkışla Gümüştepe Köyü Örneği". Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2013.
- Tay, Lokman. "Türk Halk Mimarisinin Kamusal Yansıması Olarak Akseki Köy Odaları". *Cappadocia Journal of History and Social Sciences* 7 (2016): 118-141.
- Uşak Kültürel Değerler Yapı Envanteri* 2007. İzmir: Uşak Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2007.
- Ünver, Mustafa. "Müslüman-Türk Anadolu İnsanınin Eğitim ve Öğretiminde Köy Odalarının Rolüne Folklorik Bir Bakış". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/19 (2005): 71-92.
- Yakıcı, Ali. "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları". *Milli Folklor* 87 (Güz 2010): 94-100.

EKLER

Ek-1. Fotoğraf ve Çizimler

Fotoğraf 1. Hacılar Odası. Genel Görünüş
Çizim 1. Hacılar Odası. Üst Kat Planı

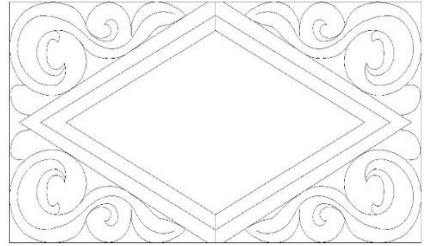
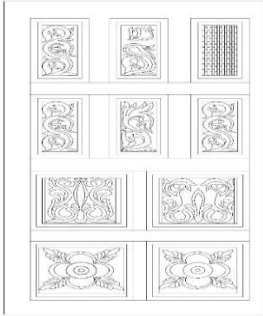

Fotoğraf 2. Hacılarn Odası. Alt Kat. Ahır Bölümü.

Fotoğraf 3. Hacılarn Odası. Üst Kat. Sofa.

Fotoğraf 4. Hacılarn Odası. Üst Kat. Oda. Giriş Kapısı.

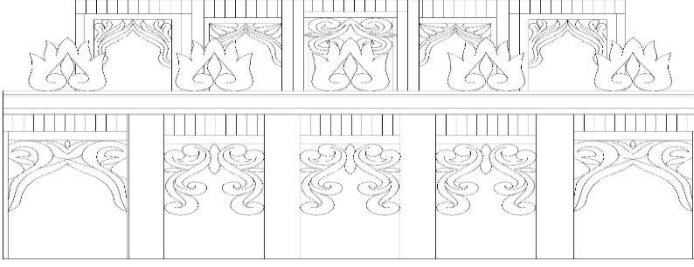
Çizim 2. Hacılarn Odası. Üst Kat. Oda. Giriş Kapısı.

Çizim 3. Hacılarn Odası. Üst Kat. Oda. Pencere Süslemesi.

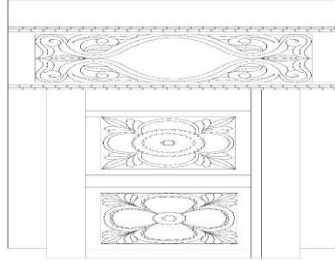

Fotoğraf 5. Hacılarn Odası. Üst Kat. Oda. Yataklık ve Yüklük.

Fotoğraf 6. Hacılarn Odası. Üst Kat. Oda. Ocak.

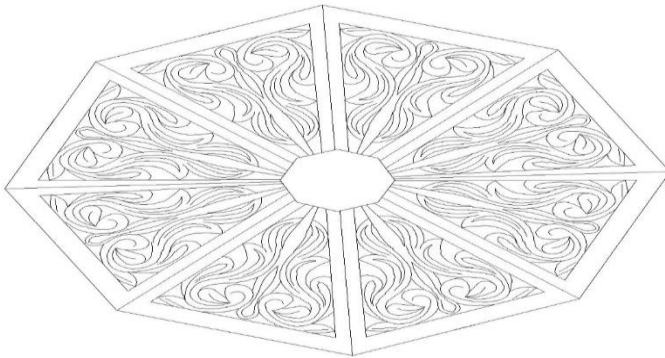
Çizim 4. Haciların Odası. Üst Kat. Oda. Ocak.

Çizim 5. Haciların Odası. Üst Kat. Oda. Dolap Süslemesi.

Fotoğraf 7. Haciların Odası. Üst Kat. Oda. Tavan.

Çizim 6. Haciların Odası. Üst Kat. Oda. Tavan Göbeği Süslemesi